

9-10-2019

COMPARATIVE TYPOLOGICAL ANALYSIS OF INSURANCE TERMS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES

Ilhom Tukhtayevich Xaydarov

Tashkent Institute of Finance teacher

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

Xaydarov, Ilhom Tukhtayevich (2019) "COMPARATIVE TYPOLOGICAL ANALYSIS OF INSURANCE TERMS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES," *Scientific Bulletin of Namangan State University*. Vol. 1 : Iss. 8 , Article 53.

Available at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu/vol1/iss8/53>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in Scientific Bulletin of Namangan State University by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact sh.erkinov@edu.uz.

COMPARATIVE TYPOLOGICAL ANALYSIS OF INSURANCE TERMS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES

Cover Page Footnote

???????

Erratum

???????

СУГУРТАНИНГ ИНГЛИЗЧА-ЎЗБЕКЧА ТЕРМИНЛАРИНИНГ ҚИЁСИЙ-ТИПОЛОГИК ТАҲЛИЛ ЭТИШ

Хайдаров Илхом Тўхтаевич

Тошкент Молия институти ўқитувчи

Аннотация: Ушбу мақолада сугурта атамаларининг ўзига хос хусусиятлари ва унинг қатор гуруҳларга бўлинган ҳолда ўрганиш, сугурта фаолиятида унинг ўзига хос атамалари билан бирга бошқа фан ва иқтисодиёт соҳаларидан кириб келган атамалар гуруҳларни ўрганиш орқали фарқлашни очиб беришга ҳаракат қилинган.

Калит сўзлар: Байналминал, сугурта, сугурта фонди, халқаро сугурта, лингвистик, лексик-семантик, қиёсий-типология

COMPARATIVE TYPOLOGICAL ANALYSIS OF INSURANCE TERMS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES

Haydarov Ilhom Tukhtayevich

Tashkent Institute of Finance teacher

Abstract: This article describes differentiation of features of insurance terminology and its division into a series of groups, differentiation of terms in the field of insurance, as well as the terms used in other branches of science and economics.

Keywords: International, insurance, fond of insurance, international insurance, comparative typology.

СРАВНИТЕЛЬНО-ТИПОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ТЕРМИНОВ СТРАХОВАНИЯ В АНГЛИЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ

Хайдаров Илхом Тўхтаевич

Ташкентский Финансовый институт, преподаватель

Аннотация: В этой статье описана дифференциация признаков страховой терминологии и её деление на ряд групп, дифференциация терминов в области страхования, а также терминов, используемых в других отраслях науки и экономики.

Ключевые слова: Международный, страхования, фонд страхования, международный страхования, лексический-семантический, сравнительно-типологический

Мустақиллик йилларида Ўзбекистоннинг халқаро ҳамжамиятнинг тўлақонли аъзосига айланиши натижасида ҳаётимизнинг барча жабҳаларида турли хорижий атамаларнинг кириб келиши бевосита уларни қиёсий-типологик жиҳатдан ўрганишни тақоза этади.

Шу нуқтаи назардан ҳам терминларни тартибга солиш, жумладан, хорижий байналминал илмий-техник, ижтимоий-иқтисодий, сиёсий-маърифий терминлар дўғатларини яратиш эҳтиёжи юзага келмоқда.

Бунинг натижаси ўлароқ, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Илмий ва ижтимоий-иқтисодий терминларни ишлаб чиқиш ва улардан оммавий ахборот воситаларида, дарсликлар ҳамда қўлланмалар тайёрлашда фойдаланиш масалаларини тартибга солиш тўғрисида» ги қарори қабул қилиниб

ўнга кўра жамиятнинг, хусусан, таълимнинг барча бўғинларида чиқарилаётган дастур, дарслик ва методик қўлланмалар, тарқатма материаллар ҳамда турли луғатларда қўлланган терминларнинг уйғунлигига эришиш масаласи қўйилиб, қатор амалий натижаларга эришилди.

Мустақиллик йилларида миллий суғурта қонунчилигимизнинг яратилганлиги, янгидан-янги қонунчилик актлари ва хужжатлари, янги таҳрирдаги мукамал суғурта жараёнларини тартибга солувчи қатор қонунларнинг қабул қилинганлиги натижасида суғурта соҳаларида миллий атамалардан фойдаланиш доираси кенгайиб, хорижий терминларнинг амалиётга кириб келишини таъминлади. Чунки бозор иқтисодиёти шароитида суғурта жараёнларини амалга ошириш ва такомиллаштириш, аксарият жиҳатдан хорижий мамлакатлар билан суғурта ҳамкорлигини ривожлантириш ва уларнинг илғор амалий тажрибаларидан фойдаланишда, биринчи навбатда халқаро суғурта атамаларини ўрганиш ва уларнинг мазмуни билан яқиндан танишишга боғлиқ.

Суғурта муносабатларида уларнинг асосини ташкил этадиган атамалар ва терминларнинг сони кун сайин ички ва ташқи омиллар ҳисобига кенгайиб, кўпайиб бормоқда. Лекин, суғурта соҳасида қўлланилаётган атамалар ва терминларнинг аксарияти, ўзбек тилида ўз эквивалентига эга эмас. Суғуртада мужассамлашадиган кўп қиррали муносабатлар мазмуни сўз ва атамалар орқали ифодаланади. Жумладан, суғурта фаолиятида унинг ўзига хос атамалари билан бирга бошқа фан ва иқтисодиёт соҳаларидан кириб келган атамалардан иборат. Суғурта атамаларининг ўзига хос хусусиятлари унинг қатор гуруҳларга бўлинганлигида ўз ифодасини топади.

Биринчи гуруҳ - суғуртанинг энг умумий-ташкилий қирралари ва шартларини ифодаловчи атамалар.

Иккинчи гуруҳ - суғурта фондини шакллантириш билан боғлиқ атамалар.

Учинчи гуруҳ - суғурта фондини сарфланиши билан боғлиқ атамалар.

Тўртинчи гуруҳ - халқаро суғурта атамалари.

Суғурта атамалари ва терминларини инглиз ва ўзбек тилидаги тушунчаларида уларнинг мазмунига кўра бир-бирини тўлиқ акс эттирмаслик ҳолатларининг мавжуд бўлиши авваламбор, унинг иккинчи даражали икки қиррали категория эканлигидадир. Чунки, бугунги кунда суғурта атамалари ва терминлари молия ва кредит муносабатлари билан боғланган бўлиб, аралаш оралиқдаги иккиламчи категориядир ҳисобланади.

Шу нуқтаи назардан ҳам суғурта атамаларини молия ёки кредит муносабатларида қўлланилишидан келиб чиққан ҳолда инглиз тилидан ўзбек тилига таржима қилишда эътибор қаратиш зарур. Яъни, ушбу жараёнларнинг мантиқан ва тизимли равишда амалга ошишини таъминлашда қиёсий-типологик таҳлилларни амалга ошириш бугунги кунда нафақат назарий, балки амалий жиҳатдан ҳам зарурдир.

Ҳозирги ривожланган кенг қамровли суғурта бозори иштирокчилари фаолиятини самарадорлиги ички ва ташқи суғурта бозорида ҳам муносабатларнинг йўлга қўйилиши бевосита термин ва атамаларнинг тўғри ҳамда суғурта жараёнларининг барча бўғинларига тўлиқ мос келиши ва уларни акс эттиришига

боғлиқдир. Шунинг учун ҳам суғурта жараёнларида унинг терминларини «жаҳон тили» атамаси билан эътироф этилаётган инглиз тилидан миллий тилимизга таржима қилишда бир қатор лингвистик, лексик-семантик қирраларга эътибор қаратиш, махсус икки тилли (инглизча - ўзбекча) луғати ва суғурта терминлари луғатининг сифатини янада такомиллаштириш зарурлигини кўрсатади.

Ҳозирги кунда инглиз тили суғурта терминлари лексик яруси [1] асосан ўзлашган, яъни лотин ва герман тилларидан кириб келган лексемалар ҳисобланади. Терминологияда ўз ечимини топмаган, яъни таржимада соф ўзбек терминлари билан аталмаган терминлар мавжуд бўлиб, бугунги кунда бу масала ўз ечимини кутмоқда.

Шу нуқтаи назардан ҳам инглиз тилида мавжуд бўлган суғурта терминларини ва атамаларини ўзбек тилига таржима қилиш жараёнида лексик - семантик хусусиятларни очиқ бериш ва уларни тартибга солиш тамойилларини аниқлаш ҳамда қиёсий-типологик таҳлил этишни амалга ошириш қуйидаги йўналишларда амалга оширилмоғи лозим [2]:

- инглиз тили суғурта терминологик фондини-генофондини ўрганиш, терминлар таржимасида уларнинг семантик гуруҳларини белгилаш;
- амалиётда фаол ва кўп қўлланадиган суғурта терминларини аниқлаш;
- инглиз тили суғурта терминларини ўзбек тилига таржима қилишда тарихий - генетик илдизларини ўрганиш ва уларни эквивалентларини топиш;
- суғурта терминлари ҳисобига миллий тилимизнинг ички ва ташқи имкониятлар ҳисобига бойиш йўллари асослаш;
- жаҳондаги илғор самарали фаолият кўрсатаётган суғурта бозорини амалий тажрибаларни ўрганиш асосида суғурта амалиёти учун зарур бўлган икки тилли (инглизча – ўзбекча- русча) умумий махсус изоҳли ва соҳанинг йўналишлари учун ҳам алоҳида терминлар луғатини яратиш ва уларни мунтазам равишда янгилаб бориш.

Ушбу жараёнларнинг амалга оширилиши суғурта соҳаси амалиётида синалган тамойил ва ёндошувларни назарий асосда умумлаштириш, ривожланган мамлакатларнинг илғор тажрибасидан фойдаланиш, етук, рақобатбардош кадрларни тайёрлаш, соҳа амалиётида қўлланувчи терминларни таржимасида бир хилликка эришиш, суғурта йўналишида хизмат қилаётган ходимлар ва шу йўналишда таҳсил олаётган талабаларда, мазкур соҳа билан қизиқувчиларда хорижий тиллар, хусусан, инглиз тилига қизиқиш уйғотиш, қаторида таржима қила олиш имконини беради ва пировардида суғурта соҳасининг барқарор ривожланишини таъминлашда муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

Refereces:

1. CHernov R.V. Osnovi sinxronnogo perevoda. – M.: 1907.-281 s.
2. Sitkina F.A. O semanticheskom aspekte sopostavitelnogo terminovedeniya // Sopostavitelnaya lingvistika i obuchenie nerodnomu yaziku.- M.: 1987.-134 s.